

lenében. Nem a vallásos máz fontos itt, hanem az értelmezések, értéktételek, döntések keresztény szellemű megjelenése. Nem a jógyerekségek mutogatása, nem az ellenszenv-rokonszenv kiélés csordaösztönének bábjátékoknál oly szívesen alkalmazott módszere. Ennél differenciáltabb érzelmek felszínre hozása és rendezése a cél. Nagy lélektani érzékenység, némi konkrét pszichológiai műveltség és a gyermekekre figyelni tudás képessége szükséges a játékok vezetéséhez.

A jó bábjátékok persze akkor is életjátékok, ha meseközegben történnek. Az élet lényegében misztérium, s ezt közelítik a művészi felől a mesék is. Az élet misztériumvoltának megéreztetése a vallási nevelésnek is feladata. Kérdés, hogy segíthet-e nekünk a bábjáték? Igen, – de egyértelműen csakis akkor, ha valóban tiszta forrásból meríthetnek gyermekeink. Ám hol vannak ezek a művészileg tiszta biblikus mesejátékok, illetve misztériumjátékok? Megalkotásuk nem jóakarattal pedagógiai buzgólkodáson múlik, hanem eredeti tehetségen.

Egyelőre kétséges számomra, hogy ha lennének ilyenek, épp a bábszínpad volna-e a legalkalmasabb megelébenítésükre? A cselekményesség felületibb megjelenítésének kedvező bábjáték inkább a moralizálás, a tanulságlevonás irányába nyit, holott a misztériumjáték tulajdonképpen célja nem a tanulság, hanem a Titokra való rácsodálkoztatás. Ezekben a játékokban általában megjelenik a *szent* is: ugyanakkor gondoljuk meg, hogy a bábjáték inkább a *groteszk* megjelenítésére hasznos műfaj. Még a „szép” báb is valójában mindig groteszk, mert leegyszerűsít és merevít. Ezért tartom

kétes hatásúnak a Jézus-figura bábszínpadon való szerepeltetését. Ha még csak megjelenik, átvonul a színen, áldó vagy gyógyító gesztust tesz, elképzeltető – de nehezíti hatásosságát a szájába adott szöveg. Nem megoldás az sem, ha méltatlan mondatocskáink helyett az evangéliumok szavait idézzük: ezek, a színpad terében, esetleg egyéb szövegek közé keveredve hontalanok, nem adják át jelentésüket. Nagyon könnyen épp az ellenkezője történhet meg annak, amit a bábozást jóakarattal alkalmazó pedagógusok elérni szándékoznak: a gyermekek nem jutnak közelebb a krisztusi igazsághoz, ám gyarapszik az értelmetlen szajkózás és a vulgarizáló félreértelmezés. Ez a veszély különösen nagy, ha a jézusi példabeszédeket dramatizáljuk. Legtöbbjéhez köznapi igazságérzettel nem lehet közel kerülni, míg a bábéledések légköre főként a köznapi igazságérzet felkeltésére alkalmas. A példabeszédek sűrű és mély igazsága a párbeszéd közegében felderíthetetlen marad.

A szöveg kérdése elválaszthatatlanul kapcsolódik a stílus problémájához. Előbb említettem, hogy csak valóban művészi szabad adnunk gyermekeinknek, ám nem feltétlenül csak a magas művészet individuális alkotásait. Népi szövegekből, gyermekmondókákból, igen vegyes anyagból is lehet stílusos egységet alkotni, s itt megint csak az eredeti tehetség az, ami döntő. Olyan jellegetű tehetség, amit színházi rendezőktől, együttesek művészeti vezetőitől várunk el művészi érzékenység, biztos, kiművelt stílusérzék terén, amely feltétele a dramatikusan elképzeltetések sajátos alkotói megvalósításának.

S. GYURKOVICS MÁRIA

ZENE

„phonograph cylinders”

Mai napig kissé értetlenül állok a tény előtt, hogy a századelőn készített alapvető jelentőségű népzenei felvételeket nem, vagy alig tették – a széles érdeklődő rétegek számára hozzáférhető módon – közzé a különböző

népzenei hanglemezkiadványok, rádió- és televízióműsorok összeállítói, tankönyvírók és zenei szerkesztők. Legszerényebb számítások szerint is sok évtizedes késleltetésről van szó. (Igazi nagy kivételt ez alól talán csak a *Pátria* hanglemezsorozat jelentett.) *Ehelyett* a legkülönbözőbb helyeken és mó-

dokon készültek és terjedtek kiadványok, melyek a „magyarság népzenejét” voltak hivatottak képviselni és megismertetni a magyarsággal, s még inkább a nagyvilággal. A félreértések elkerülése végett: nem is annyira az izlés-, sokkal inkább a tudatficomos jelenségekre gondolunk most. Bizonyára hosszú lajstromot lehetne fölvenni azokból a kultúrtermékekből, melyek témakörünkben a legnagyobb jóindulattal sem érdemlik ki az autentikus jelzőt. Talán félrevezetés, vagy félreértés volt ez a dolgoknak? De miért történt meg? Talán azért, hogy – annak idején – európai kultúrnemzet-tudatunk erősítése céljából letagadjuk a palástolatlan népművészetből megsejthető, amögött meghúzódó szegénységet és tudatlanságot, s helyébe valamifajta idealizált kispolgári vagy jobbik esetben gazdag-paraszti miliőt hazudjunk a felszálló pávák s az omladozó vármegyeházak mögé? Vagy később, hogy ezzel a fegyverrel – mert mi tagadás a kultúra is, de a kultúra meghamisítása is fegyver – „turul”-tudatunk utolsó írmagját is kiirtsuk közgondolkodásunkból valamiféle rosszul értelmezett internacionalizmus szellemében? Netán féltünk – vagy még ma is félünk? – magunknak és környezetünk sorsrészes ország-szomszédainknak bevallani, hogy a valódi történelmi Magyarország nagy része ma nem Magyarország már? A veszélyesnek ítélt öntudatosodás folyamatát gátolták a döntések, melyek tabut varázsoltak a legigazibb magyar népi kultúrából s tették mindezt a népi kultúra támogatásának jegyében. Jegyezzük meg: ahogyan az a szellemiség sem kevésbé ártalmas a dolog szempontjából, mely bármiféle mimikriköntömben tetszeleg is, valójában üzleti motívumoknak engedelmességgel hirdeti: „phonograph cylinders”, ismerve a lemezvásárlók igényességét; úgy a másik sem, mely veszélyes rebellióknak tekinti az elmúlt évtizedben megerősödött „nomád nemzedék” esztétikai szempontból célt – mert minőséget – tévesztő új népzenei mozgalmát.

Ezekből a tényekből egy dolog mindenesetre megvilágosodik: hogy itt egy igen lényeges kultúrhatárkról van szó, melynek jelentősége messze túlnő szigorúan etnomuzikológiai, zenei, néprajzi szempontokon. *Nyelvében*, zenéjében, kultúrsajátosságainak tudatában *él a nemzet*, s csak akkor helyes az identitástudata, akkor nem esik semmi-

fajta hamis tudat csapdájába, ha helyesen látja és értékeli múltját-jelenét, készül fel jövőjére, még abban az esetben is, ha a tisztánlátás oly veszélyes számára.

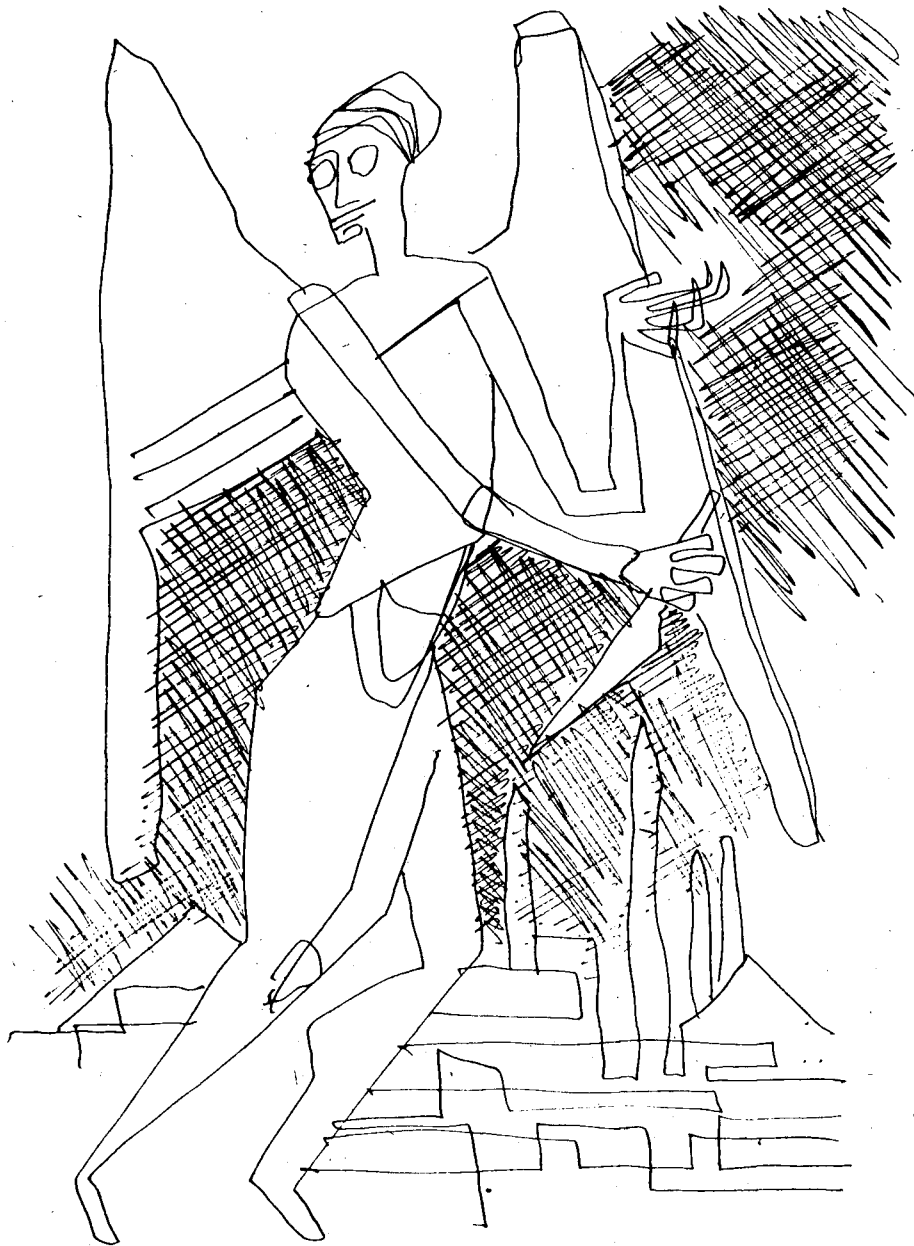
Az utóbbi években – miként szellemi életünk más területein is – itt is láttunk biztató jeleket. Mondhatjuk későn, de valahára. Mire gondolunk? Arra, hogy a Bartók-, majd a Kodály-centenárium kényszerítő erejénél fogva számos olyan publikáció, kotta- és hanglezkiadvány jelent meg a piacon, mely most már csakugyan originális dokumentumokat tartalmaz. Jelenlegi lemezbumaink előzményeként mindenképpen meg kell említenünk *A Magyar Népzene* című lassan készülő hanglezgyűjteményt, mely hosszú idő óta először közöl jelentős mennyiségű archív népzenei felvételt. A Bartók-évforduló alkalmából azután a *Bartók at the piano* című dokumentum-igényű kiadvánnyal rokon szellemben megjelent a *Hungarian folk music – Gramophone records with Bartók's transcriptions* című kiadvány. S ezt folytatja az a két nagylemez, mely Kodály Zoltán fonográf-felvételeiből válogat: *Hungarian folk music – collected by Kodály phonograph cylinders* (Hungaroton, LPX 18075-76). Az album szerkesztője Tari Lujza, aki a hanglemezek kísérő füzetében szükségaván szól a válogatás szempontjairól. Mindenekelőtt Vikár Bélát, a magyar népzene gyűjtés „atyját” említi, s egy évszámot: 1895. S lassan, lépésről lépésre, felvételtől felvételre haladva fülünk hallatára megelevenedik a múlt, gondolkodásra és különböző tanulságok levonására készítette bennünket. Amikor a kilencgyermekes bihari özvegyet halljuk, 1916-ban, nemcsak azt kérdezzük: miféle ereszkedő szerkezetvázra épül az *Elrepült a madár* kezdetű sirató, hanem azt is, hogy akit siratnak, hol, hogyan s miért pusztult el? Amikor az *akkor* országhatárainkon túl élő bukovinaiak furcsa accentuálását halljuk, eszünkbe jut: miféle nyelvromlásnak vannak kitéve *mai* kisebbségeink, s miért? Mikor az 1833-ban (!) született 84 éves nagyszálontai gulyásszámadót halljuk, önkéntelenül az Arany-család is eszünkbe jut, akik bizonyára ismerték őt, Erdős Ferencet ...

Ha múltunkra akarunk helyes módon visszakövetkeztetni, gondoljunk az alaptörvényre: minél keletebbre megyünk térben, annál messzebbre, mélyebbre jutunk idő-

ben is. Zenei, népzenei, néprajzi tanulságo-
kon kívül nyelvi, nyelvtörténeti, történelmi,
karakterológiai s ki tudja még hányféle
okulnivalót tartogat számunkra ez a kiad-
vány. A válogatás a legarchaikusabb bukovi-
nai csángó és csíki székely gyűjtés mellett

Bihar, Gömör, Bars és Nyitra megyei gyűjté-
sű dallamokat tartalmaz, sejtésünk szerint
töredékét annak, amit ismernünk lehetne
és kellene Kodály Zoltán fonográf henge-
reiből.

VÁCZI TAMÁS

Prokop Péter
Prokop Péter: Öldöklő angyal